

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego
przy uczestnictwie J. C.
o stwierdzenie nabycia spadku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 8 listopada 2012 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 7 listopada 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. – po rozpoznaniu sprawy z wniosku Skarbu Państwa reprezentowanego przez Naczelnika Urzędu Skarbowego W. przy uczestnictwie J. C. o stwierdzenie nabycia spadku – postanowieniem z dnia 9 czerwca 2011 r. stwierdził, że spadek po S. C., zmarłym dnia 21 września 2006 r. w W., na podstawie ustawy nabyła w całości córka J. C. Ustalił, że S. C. zmarł dnia 21 września 2006 r. w W., nie pozostawiając testamentu. W chwili śmierci był wdowcem i miał jedno dziecko, którym jest uczestniczka J. C. Wymieniona nie zrzekła się dziedziczenia, nie odrzuciła spadku ani nie została uznana za niegodną dziedziczenia. W tym stanie rzeczy, zgodnie z art. 931 § 1 k.c., cały spadek przypada córce spadkodawcy.

Apelacja uczestniczki, w której twierdziła, że spadkodawca pozostawił także dziecko pozamałżeńskie i dla wykazania tej okoliczności przedłożyła pisemne oświadczenie A. K., została przez Sąd Okręgowy w W. oddalona postanowieniem z dnia 7 listopada 2011 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo uznał zapewnienie złożone przez uczestniczkę za wystarczające do ustalenia kręgu spadkobierców S. C. oraz że oceny tej nie zmienia dołączone do apelacji oświadczenie A. K., wskazujące na romans spadkodawcy z zamężną kobietą, którego owocem miało być dziecko. Z oświadczenia tego bowiem wynika, że matka dziecka nie oczekiwała niczego od spadkodawcy i jego kontakty z nią uległy zerwaniu, nie wynika natomiast, by spadkodawca uznał dziecko pochodzące z tego związku względnie by jego ojcostwo zostało ustalone. Oznacza to, że treść oświadczenia nie zawiera żadnych istotnych dla sprawy informacji i w związku z tym nie uzasadnia wezwania spadkobierców przez ogłoszenie.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego uczestniczka, powołując się na obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c., wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy wskazała na naruszenie art. 931 § 1 k.c. przez uznanie, że do kręgu spadkobierców S. C. wchodzi wyłącznie uczestniczka postępowania. W ramach drugiej podniosła natomiast zarzut obrazy art. 670 § 1 w związku z art. 671 § 1

k.p.c. przez zaniechanie ustalenia z urzędu kręgu spadkobierców w świetle oświadczenia A. K., art. 232 i 381 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez zaniechanie dopuszczenia dowodu z zeznań świadka A. K., oraz art. 672 przez zaniechanie wezwania spadkobierców przez ogłoszenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozważenia w pierwszej kolejności wymagają zarzuty podniesione przez skarżącą w ramach podstawy kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż zarzut naruszenia art. 931 § 1 k.c. będzie mógł podlegać ocenie dopiero wtedy, kiedy prawidłowość ustaleń faktycznych nie będzie nasuwała żadnych zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 670 k.p.c., w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. W szczególności bada, czy spadkodawca pozostawił testament, oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje. Jeżeli testament zostanie złożony, sąd dokona jego otwarcia i ogłoszenia. Z kolei zgodnie z art. 677 § 1 k.p.c., sąd stwierdzi nabycie spadku przez spadkobierców, choćby były nimi inne osoby niż te, które wskazali uczestnicy. W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia spadkodawcę oraz wszystkich spadkobierców, którym spadek przypadł, jak również wysokość ich udziałów.

Z przytoczonych unormowań wynika, że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku rola sądu jest determinowana ustawowym obowiązkiem działania z urzędu, a rozstrzygnięcie zapada bez względu na wnioski stron, lecz stosownie do wyników postępowania dowodowego oraz norm prawa materialnego, znajdujących zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2009 r., IV CSK 129/09, nie publ. i z dnia 9 września 2011 r., I CSK 12/11, nie publ.). Oznacza to, że związanie sądu twierdzeniami wniosku dotyczy tylko osoby spadkodawcy, a w pozostałym zakresie sąd spadku ma pełną swobodę orzekania, wyznaczoną jedynie normami prawa materialnego oraz wynikami przeprowadzonego postępowania dowodowego. Jeżeli sąd uzna, że zgłoszone dowody nie są wystarczające dla wypełnienia obowiązków ciążących na nim z mocy art. 670

k.p.c., może nałożyć na uczestnika określone obowiązki dowodowe, egzekwować ich wykonanie, a w razie potrzeby zastosować konsekwencje procesowe ich niewykonania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2009 r., IV CSK 129/09, nie publ.).

Trzeba jednak podkreślić, że art. 670 k.p.c. nie zwalnia uczestników postępowania od obowiązku wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, w postępowaniu tym bowiem ma zastosowanie art. 232 zd. pierwsze k.p.c. Na uczestniku, który podniósł fakt lub zarzut, spoczywa zatem także ciężar udowodnienia jego prawdziwości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 38/98, nie publ., z dnia 26 stycznia 1999 r., III CKN 134/98, nie publ. i z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CK 420/02, IC 2004, nr 10, s. 41). Artykuł 670 k.p.c. nie wyłącza też stosowania przez sąd drugiej instancji art. 381 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2002 r., IV CK 178/02, OSNC 2004, nr 2, poz. 25 i z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CK 420/02).

Zgodnie z art. 671 § 1 k.p.c., za dowód, że nie ma innych spadkobierców, może być przyjęte zapewnienie złożone przez zgłaszającego się spadkobiercę. Z kolei zgodnie z art. 672 k.p.c., jeżeli zapewnienie nie było złożone albo jeżeli zapewnienie lub inne dowody nie będą uznane przez sąd za wystarczające, postanowienie w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku może zapaść dopiero po wezwaniu spadkobierców przez ogłoszenie. Z przytoczonych regulacji wynika, że sąd nie może poprzestać na złożonym zapewnieniu i przyjąć go za dowód, że nie ma innych spadkobierców, jeżeli okaże się ono niewystarczające. Ma to miejsce np. wtedy, gdy podniesiony został fakt lub zarzut, że – poza ujawnionymi – istnieją inni spadkobiercy i powołane zostały dowody, które mogą wskazywać na prawdziwość tych twierdzeń.

Skarżąca ma rację podnosząc, że w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy błędnie uznał złożone przez skarżącą zapewnienie za wystarczające, a co za tym idzie dokonanie ogłoszenia w trybie art. 672 k.p.c. za zbędne. Nie można wprawdzie zgodzić się z zarzutem naruszenia art. 232 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., ponieważ powołane przepisy są nieadekwatne do zaistniałej sytuacji

procesowej, skoro wniosek o przesłuchanie A. K. w charakterze świadka został przez skarżącą zgłoszony, nie zmienia to jednak oceny, że ze względu na szczególne okoliczności faktyczne podniesione w dołączonym do apelacji oświadczeniu A. K., zapewnienie złożone przez skarżącą było niewystarczające. Autor oświadczenia przytoczył ujawnione mu przez spadkodawcę okoliczności dotyczące intymnej sfery jego życia, które mogą wskazywać na to, że miał on jeszcze jedno dziecko. Z oświadczenia istotnie nie wynika, czy doszło do uznania tego dziecka przez spadkodawcę względnie do ustalenia jego ojcostwa. W związku z treścią oświadczenia nasuwa się zresztą więcej pytań i nie wiadomo, czy obecnie możliwe jest uzyskanie na nie odpowiedzi. Nasuwające się pytania rodzą pewne wątpliwości co do kręgu spadkobierców i w związku z tym nie pozwalają poprzestać na samym zapewnieniu złożonym przez skarżącą. W tym stanie rzeczy – zważywszy na konstytucyjną ochronę prawa dziedziczenia (art. 21 ust. 1 Konstytucji) i wynikający z art. 670 k.p.c. obowiązek badania z urzędu, kto jest spadkobiercą – w sprawie należało dokonać ogłoszenia w trybie art. 672 k.p.c., mimo że prawdopodobieństwo zgłoszenia się dalszych spadkobierców jest niewielkie.

Z tych względów, skoro podstawa kasacyjna z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. okazała się uzasadniona, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.